

BILTEN

DVE NEDELJE U SVETU ENERGETIKE

EFET: Granice za električnu energiju u EU se zatvaraju

ACER-CEER: Tek 22% od visokonaponskih prekograničnih kapaciteta u JIE dostupno za trgovanje

Stanje integracije tržišta prirodnog gasa u Energetskoj zajednici
Usvojen akcioni plan za tržište gasa u srednjoj i jugoistočnoj Evropi
CESEC se proširuje na elektroenergetiku, energetska efikasnost i OIE

Eurelectric: EU plan ograničenja subvencija za fosilna goriva može
ugroziti sektor OIE -

EU pravници: Brisel bez pravnih argumenata osporava Severni tok 2

Trgovci energijom: „Umesto otvaranja, granice za električnu energiju u EU se zatvaraju!“

BRISSEL - Regulativa na veleprodajnom tržištu električne energije u Evropskoj uniji postala je do te mere kompleksna da nazaduje proces integracije tržišta, umesto da jača, kaže Piter Stajls (Peter Styles), predsednik Komiteta za električnu energiju u Evropskoj federaciji trgovaca energijom (EFET). On je u intervjuu za *Energy Post* konstatovao da operatori prenosnih sistema sada u proseku pružaju manje slobodnih prekograničnih prenosnih kapaciteta na visokonaponskoj mreži EU nego što je to bio slučaj krajem devedesetih godina - pre nego što je usvojena legislativa koja podstiče integracije nacionalnih tržišta energije.

„Vrhunac dobrog prilaza EU pitanju formiranja integrisanog, otvorenog tržišta električne energije zabeležen je 2003. godine, usvajanjem tzv. 2. zakonodavnog paketa IEM (Internal Energy Market Unutrašnjeg tržišta energije). Svi delovi su tada bili postavljeni tako da obezbede da tržište ostane otvoreno putem regulatornog nadzora. Međutim, posle toga, posebno za pojavljivanjem Trećeg energetskeg paketa, koji je stupio na snagu posle 2009., stvari su krenule na dole. Arhitektura i upravljanje tržištem postali su preterano kompleksni. EU legislativa je eksplicitno izuzela proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora iz discipline predviđene IEM-om. EU sistem trgovanja dozvolama za emisije (EU ETS) počeo je da propada kao mehanizam za određivanje cena emisija ugljendioksida. Vlade su uvele nove nacionalne mere u ime sigurnosti snabdevanja, neproverene od strane EU,“ navodi Stajls.

ACER-CEER: Tek 22% od visokonaponskih prekograničnih kapaciteta u JIE dostupno za trgovanje

LJUBLJANA - Agencija za saradnju evropskih energetskih regulatora (ACER) objavila je da je tek 22 odsto visokonaponskih interkonekcionih kapaciteta u jugoistočnoj Evropi (JIE) bilo u 2016. godini dostupno za trgovanje, dok je za vodeći (core) region (izuzimajući centralnu zapadnu Evropu) taj odnos iznosio 40 odsto.

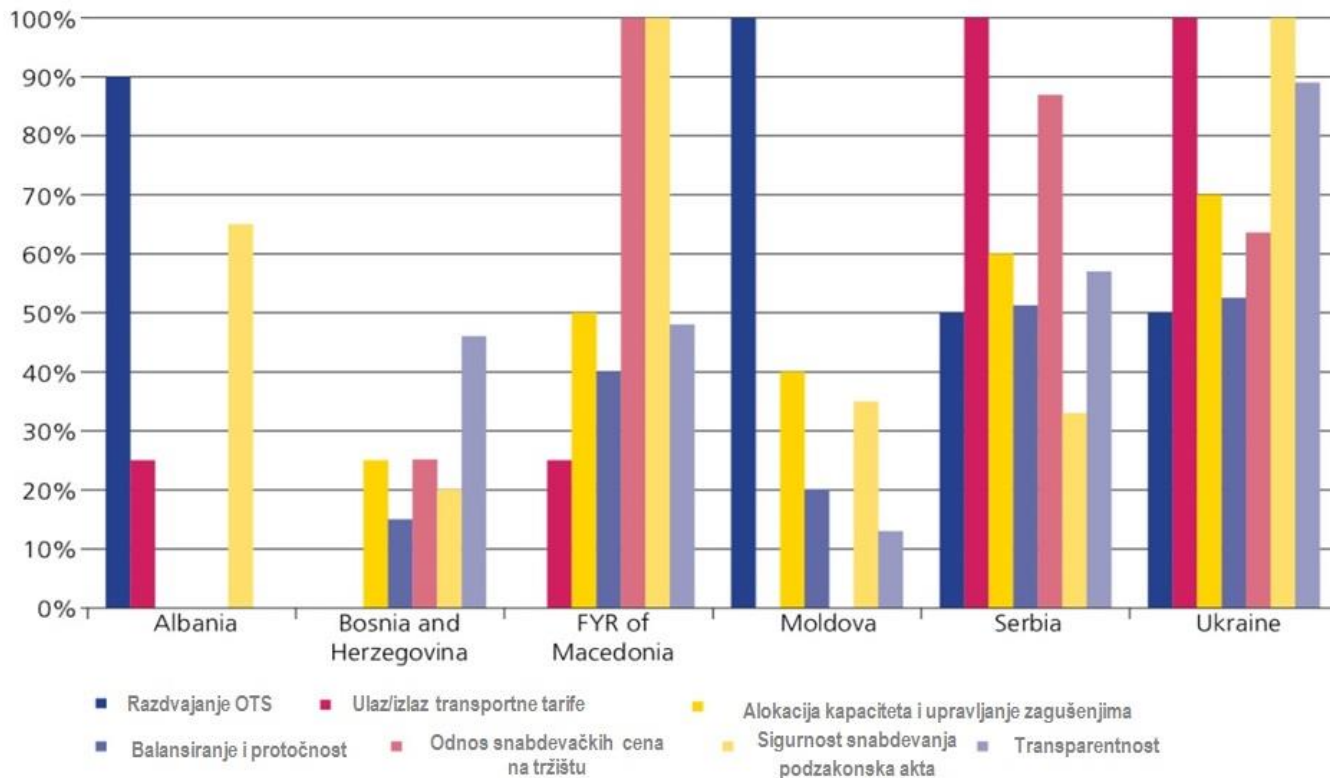

U najnovijem Izveštaju o nadzoru tržišta (MMR) ACER-a i Saveta evropskih energetskih regulatora CEER, publikovanom 6. oktobra, se navodi da je pomenuto ograničenje među-zonalnih kapaciteta za trgovanje od strane operatera transportnih sistema (OTS) jedna od ključnih prepreka za buduću integraciju tržišta energije u Evropi. Obezbeđivanje istog tretmana za internu i međuzonalnu trgovinu, uz pojačan nivo koordinacije OTS-ova, predstavljaju suštinske prioritete za prevazilaženje ove situacije, navodi se u izveštaju.

Stanje integracije tržišta prirodnog gasa u Energetskoj zajednici

BEČ - Sekretarijat Energetske zajednice objavio je specijalni izveštaj o stanju integracije tržišta prirodnog gasa u Energetskoj zajednici. Izveštaj je podloga za sastanak grupe na visokom nivou mehanizma za gasno povezivanje centralne, istočne i južne Evrope (CESEC).

Izveštaj obuhvata prikaz trenutnog statusa **implementacije Trećeg energetskog paketa** i razvoj tržišta u ugovornim stranama sa operativnim tržištima gasa povezanim sa drugim zemljama EnZ regiona Tabela ispod prikazuje stanje

Maloprodajne cene gasa u 2016.

Zabeležen je pad prosečnih cena gasa za domaćinstva u ugovornim stranama u periodu između 2013. i 2016., izuzimajući osetan porast tarifa u Ukrajini. Cene gasa za industrijske potrošače smanjene su u svim zemljama članicama EnZ - ponderisana prosečna cena bila je 1,8 puta niža u 2016. u odnosu na 2013., svodeći se na nivo cena za industrijske potrošače u EU-28 od 2,56 evro centi/kWh.

Integracija regionalnog tržišta

Izveštaj se u ovom segmentu bavi posebno implementacijom EU mrežnih pravila na tržištu gasa i smernicama iz akcionog plana EnZ za 2020. Izveštaj takođe prikazuje napredak u sprovođenju sporazuma o interkonekciji između operatora transportnih sistema ugovornih strana i susednih članica EU, kao i poslednje rasprave vezane za pitanje implementacije platformi za alokaciju kapaciteta u regionu.

Gasovod između Bugarske i Srbije

Što se tiče razvoja gasne interkonekcije između Bugarske i Srbije u izveštaju se navodi da su studija izvodljivosti, prostorno planiranje, dizajn i potrebne dozvole ili kompletirane, ili je njihova realizacija u toku. Ipak, projekat je i dalje u ranoj fazi razvoja i finalna investiciona odluka još nije usvojena. Prema zacrtanom hodogramu implementacije projekta, kako se sada očekuje, interkonektor bi trebalo da bude pušten u rad 2022. godine.

Inicijativa CESEC proširuje se i na elektroenergetiku, energetska efikasnost i OIE

BUKUREŠT - Predstavnicima EU i zemalja Centralne i Jugoistočne Evrope potpisali su 28. septembra u Bukureštu Memorandum o zajedničkom pristupu razvoju u oblastima tržišta električne energije, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije. Ovim se Inicijativa zemalja srednje i jugoistočne Evrope o povezivanju gasnih sistema (CESEC) dopunjuje Zajedničkim pristupom elektroenergetskom tržištu, energetske efikasnosti i razvoju OIE, s ciljem osiguranja sigurnosti, održivosti i konkurentnosti energetske politike Evropske unije.

CESEC je osnovan u februaru 2015. godine, kada je osnovana radna grupa koju su činili predstavnici Austrije, Bugarske, Hrvatske, Grčke, Mađarske, Italije, Rumunije, Slovačke, Slovenije i EU, a naknadno su se pridružili Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Moldavija, Srbija i Ukrajina.

Usvojen akcioni plan za tržište gasa u srednjoj i jugoistočnoj Evropi

BUKUREŠT - Ministri energetike devet zemalja država članica Evropske unije iz srednje i jugoistočne Evrope, osam predstavnika ugovarača u energetske sektoru i potpredsednik Evropske komisije, zadužen za Energetsku uniju, Maroš Šefčovič, kao i resorni komesar Miguel Arias Canete razmotrili su 28. septembra u Bukureštu dalju saradnju u okviru inicijative Komisije o Energetskom povezivanju srednje i jugoistočnoj Evrope (CESEC) koja je pokrenuta 2015. godine.

Tokom sastanka potpisani su brojni projekti važni za postizanje energetske stabilnosti i sigurnosti u snabdevanju energentima u ovim delovima Evrope, među kojima i projekat izgradnje LNG terminala na Krku sufinansiran sredstvima EU, prenosi **energetika-net**.

Uz posredovanje Evropske Komisije uspostavljene su i radne grupe za reverzibilni trans-balkanski gasovod i druga za tzv. vertikalni koridor između Bugarske, Grčke, Mađarske i Rumunije, a usvojen je i detaljan akcioni plan o tržištu prirodnog gasa.

EU plan ograničenja subvencija za fosilna goriva može ugroziti sektor OIE - Eurelectric

BRISSEL - Predlog Evropske komisije o određivanju plafona za subvencije fosilnim gorivima u Evropskoj uniji može izazvati neželjene efekte podsticanja investicija u nove gasne elektrane, umesto u obnovljive izvore energije, stoji u jednoj novoj studiji. Komisija je u sklopu EU planova formiranja unutrašnjeg tržišta električne energije predložila da se odredi maksimalna dozvoljena emisija ugljendioksida za električne centrale, kojom bi se sprečilo da bilo koja elektrana koja emituje više od 550 grama CO₂ (EPS 550) po kilovat-času dobija subvencije od strane države. Udruženje evropske elektroenergetske industrije, Eurelectric, je upozorilo da ovaj plan, ako bude usvojen, može da izazove talas investicija u proizvodnju električne energije iz prirodnog gasa kojim će se Evropa praktično zaključati u narednim dekadama u korišćenju fosilnih goriva.

CONFIDENTIAL

COMPASS LEXECON

Presentation

Impact assessment of a 550 Emission Performance Standard in capacity mechanisms

A study commissioned by EURELECTRIC – Executive Summary

U novoj nedavno objavljenoj studiji Eurelectric konstatuje da bi EPS 550 predlog ne samo diskvalifikovao termoelektrane na ugalj od mogućnosti dobijanja državnih subvencija, već i eliminisao tzv. rezervne elektrane na gas koje su sposobne da se u kratkom roku aktiviraju u situacijama nestašice struje na tržištu. To bi lako moglo izazvati redakciju elektroenergetskih kompanija investiranjem u nove elektrane na gas, koje zadovoljavaju limit od 550g, umesto u obnovljive izvore zbog zadovoljenja pitanja stabilnog snabdevanja tržišta. Ukupno posmatrano, to bi izazvalo rast potrošnje gasa od 40% u elektroenergetskom sektoru između 2020. i 2040. godine, uz utrošak od nekih 50 milijardi evra, navodi **Eurelectric**.

Poslanici EU glasali za ograničenje uticaja lobista fosilnih goriva na pregovorima UN o klimi

STRAZBUR – Evropski parlament je se složio da ograniči lobistima fosilnih goriva pristup i učešće na međunarodnim pregovorima o klimi. Poslanici su prošle srede glasali za predlog koji delegacijama Evropskog parlamenta daje dozvolu da ograniče pristup organizacijama koje bi mogle uticati na ambicije i ciljeve procesa na sastancima Okvirne konvencije UN o klimatskim promenama (UNFCCC), prenosi portal **desmog.uk**.

Evropski parlament za strategiju nultih emisija u Evropi do 2050.

STRAZBUR – Evropski parlament je prošle srede podržao rezoluciju koja poziva EU da povećaju svoje klimatske ciljeve za 2030. i izađu sa strategijom nultih emisija do sredine veka. Pred novembarski samit o klimi, COP23 u Bonu, poslanici su se na plenarnom zasjedanju Parlamenta složili da usvoje preporuke kako bi EU podigla ambicije svojih klimatskih ciljeva. One uključuju poziv Evropskoj komisiji da pre decembra 2018. i krucijalnog COP24 samita o Klimi u poljskom gradu Katowice, pripremi i finalizuje strategiju dostizanja nulte emisije ugljendioksida do 2050., objavljuje **Euractiv**.

IEA: Novo doba u sektoru solarne energije ubrzava rast obnovljivih izvora

PARIZ - Sektor obnovljivih izvora energije raste brže nego što se očekivalo u velikoj mjeri zahvaljujući "novom dobu" u proizvodnji solarne energije i snažnoj kineskoj ekspanziji, objavila je Međunarodna agencija za energiju (IEA). U IEA su izračunali da su novi solarni fotonaponski kapaciteti u prošloj godini porasli 50 odsto, pri čemu je gotovo polovina tog rasta otpadala na Kinu.

"Prvi put su novi solarni fotonaponski kapaciteti porasli snažnije od svih ostalih oblika energije, nadmašivši neto rast u segmentu uglja", saopštila je agencija u izveštaju objavljenom prošle srede. Obnovljivi izvori beležiće rast i narednih godina, prognoziraju u IEA i do 2022. godine trebalo bi da poraslu 43 odsto.

Do 2022. godine kapaciteti za proizvodnju energije iz OIE trebalo bi da se uvećaju za oko 1.000 GW, što odgovara polovini trenutnih globalnih kapaciteta za proizvodnju energije iz uglja čija je gradnja trajala 80 godina.

"Dve trećine globalne ekspanzije obnovljive energije do 2022. godine otpadaće na tri zemlje - Kinu, Indiju i Sjedinjene Države", procenjuju u IEA.

Do 2022. godine čak 30 odsto energije trebalo bi se proizvoditi iz obnovljivih izvora, u odnosu na 24 odsto njihovog udela u 2016. godini.

Iako će ugalj zadržati status glavnog izvora za proizvodnju električne energije u 2022. godini, zaostatak obnovljivih izvora u odnosu na taj energent biće prepolovljen, procenjuju u **Agenciji**.

Ko u Evropi najviše plaća za ruski gas?

BRISEL - Prema podacima Eurostata, Finska plaća ruski gas po 23,39 EUR/MWh, a slede je Švedska s 19,56 EUR/MWh, pa Estonija sa cenom MWh od 19,69 EUR i Rumunija, koja MWh gasa plaća 18,44 EUR. Bugarska za ruski prirodni gas plaća 18,19 EUR/MWh, a Mađarska 17,91 EUR/MWh. Poljska ga kupuje na gasnom čvorištu po uvoznoj ceni od 17,08 EUR/MWh, dok Češka za ruski gas, takođe na 'habu', plaća 16,04 EUR/MWh, ali ga i gasovodima uvozi direktno iz Rusije po prosečnoj ceni od 15,85 EUR/MWh, prenosi rumunski portal

Energy World Magazine.

EU pravnici: Brisel bez pravnih argumenata osporava Severni tok 2

BRISSEL - Pravnici Evropske unije ocenili su da Evropska komisija nema pravne argumente kojima bi mogla potkrepiti svoju nameru da dobije od zemalja članica EU mandat da u njihovo ime pregovara sa Rusijom o realizaciji projekta Severni tok dva

(Nord Stream 2 - NS2). Informaciju je ovog utorka objavio portal **Politico**, uvidom u interno „mišljenje“ koje je Komisiji dostavila njena pravna služba.

Argument da bi dodatne dve cevi rusko-nemačkog gasnog transportnog sistema mogle ugroziti snabdevanje EU time što bi obesmislile tranzit preko Ukrajine ne stoji, jer će NS2 naprotiv ojačati bezbednost snabdevanja Unije gasom time što će ukloniti rizike koji su u prošlosti izazivani sporovima Rusije i Ukrajine.

Mišljenje pravnika je i da nema osnova ni stav EK da deo gasovoda ispod Baltika mora biti regulisan novim EU-Rusija

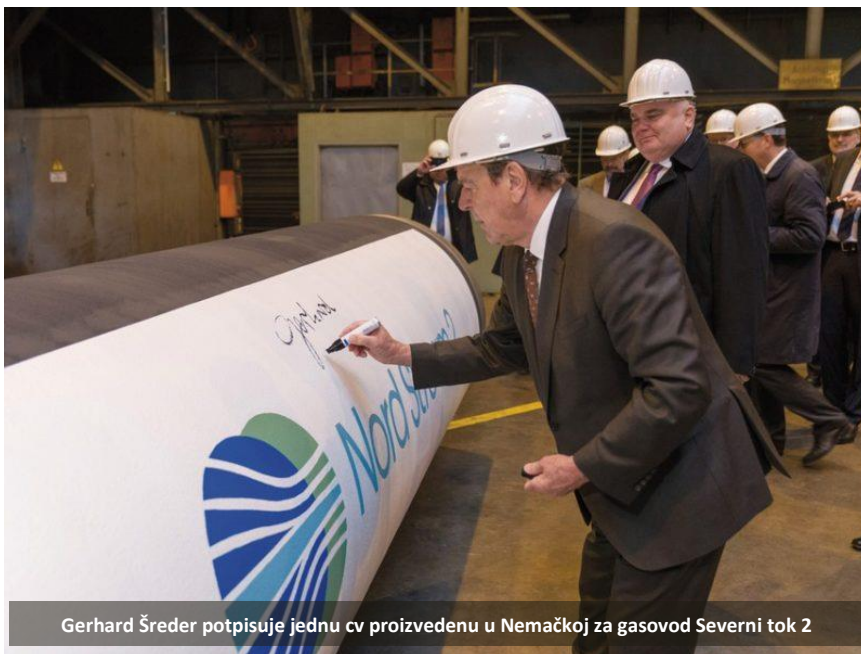
dogovorom kako bi se popunila „pravna praznina“, odnosno sukob „protivurečnih“ prava (EU i Rusije). Prema tumačenju pravne službe EU, rizik pravne praznine ne postoji, jer je offshore sekcija gasovoda NS2 „predmet međunarodnog prava, uključujući pravo o morima.“

Pravnici EU konstatuju da u odsustvu pravnih argumenata, namera Komisije da pregovara sa Rusijom o projektu predstavlja „politički izvor“ za zemlje članice, što ujedno ruskom partneru u projektu, Nemačkoj, daje pravo veta, pošto EU nema pravo da se meša u izbor odluke zemalja članica o svojim snabdevačima energijom.

Na ovo „procurelo“ mišljenje pravnika odmah su reagovali „anti-NS2“ lobisti, pa tako Sijbren de Jong, analitičar iz haškog Centra za Strateške studije kaže u **EUobserver** da su „pravnici zaboravili da napomenu da je NS2 dizajniran tako da obezbedi zatvaranje drugih (ukrajinske) ruta.“ On takođe dovodi u pitanje i osporavanje domena primene EU antimonopolskih pravila. „Ako 'treći paket' važi tamo gde gasovod stupa na teritoriju EU, onda će se de facto odnositi i na gasovod u celini,“ kaže on.

S druge strane, „pro-NS2“ lobista, bivši nemački kancelar Gerhard Schroeder, veruje da će i nova vlada Nemačke podržati projekat „zbog sopstvenih, dobro izračunatih, interesa“.

EUobserver podseća da je pre tri godine Evropska komisija uspela da nametne projektu gasovoda Južni tok argumente koje sada aktivira za Severni tok 2, „uz jednu razliku“ na koju ukazuje Stefan Meister, ekspert za Rusiju u nemačkom ministarstvu spoljnih poslova: „Ključnu razliku između Severnog toka 2 i Južnog toka predstavlja moć Nemačke. Nemačka vlada je bila uključena u postupak blokiranja Južnog toka, za razliku od NS2, gde su zemlje kritičari preslabe,“ kaže Meister.

Gerhard Šreder potpisuje jednu cv proizvedenu u Nemačkoj za gasovod Severni tok 2

Bugarska želi studiju izvodljivosti za gasno čvorište Balkan

SOFIJA – Bugarski gasovodni operator Bulgartransgaz je raspisao 1,8 miliona evra vredan tender za izradu studije izvodljivosti za predloženi projekat gradnje gasnog čvorišta Balkan. Cilj studije je da utvrdi komercijalnu i tehničku izvodljivost projekta, kao i rizike vezane za njegovu implementaciju, stoji u objavi tendera na portalu kompanije. Izrada studije će se sufinansirati 50 % iz fondova Instrumenta za povezivanje Europe – CEF, prenosi **SEEnews**.

Bugarska je izašla sa ovim projektom u decembru 2014. godine, sa idejom da se iz ovog čvorišta transportuje gas u ostale delove Evrope, a u prvom redu u članice EU Grčku, Rumuniju, Mađarsku, Hrvatsku i Sloveniju, kao i u ne-članice Srbiju, Makedoniju i BiH. Specifičnost predloga je da on ne bi bio deo evropske politike diverzifikacija izvora snabdevanja prirodnim gasom, jer je Bugarska ponudila i Rusiji da u zamišljeno čvorište doprema i svoj gas.

Mađarska prvi klijent gasa iz Turskog toka

ANKARA - Mađarska planira da od 2019. godine prima ruski gas preko druge cevi budućeg gasovoda Turski tok, rekao je 4. oktobra mađarski ministar spoljnih poslova Peter Šijarto. Turski dnevnik **Daily Sabah** navodi da je ovo ujedno prvi zahtev za kupovinu gasa koji dolazi iz jedne evropske zemlje, ujedno članice Evropske unije. Ujedno je prošle nedelje turska vlada usvojila Studiju o uticaju ovog projekta na životnu sredinu, čime je otklonjena i poslednja prepreka početku gradnje gasovoda na turskoj strani.

Prva cev gasovoda namenjena je potrošačima u Turskoj, dog će drugom gas biti isporučivan kupcima u južnoj i jugoistočnoj Evropi. Svaka od cevi raspolagaće kapacitetom transporta 15,75 milijardi kubnih metara gasa godišnje.

Gasprom je u maju saopštio da je počeo gradnju gasovoda ispod Crnog mora i da planira da ove linije budu završene pre kraja 2019. godine.

Exxon planira otvaranje regionalnog centra u Atini

ATINA - Američki naftni kolos ExxonMobil razmišlja da otvori regionalnu centralu u Atini, kao rezultat njegovog rastućeg interesovanja za investiranje na tržište nafte i gasa Grčke i uoči tendera za prava na istraživanje i eksploataciju offshore blokova zapadno i jugoistočno od Krita, objavio je portal **energypress.eu** pozivajući se na „izvore“. Prema tim, nepreciziranim izvorima, Exxon bi u Atini otvorio operativnu bazu za svoje osoblje koje bi angažovao na offshore projektima oko Krita, kao i na drugim mogućim investicionim poslovima u Grčkoj i susjednim državama. Exxon, inače, prema rečima grčkog ministra privrede Dimitrisa Papadimitriua, planira da investira pet milijardi dolara na istraživanjima i razvoju projekata nafte i gasa u Grčkoj.

Čelnik Shell-a: Ne srljati u „novu energiju“

LONDON - Prvi čovek Royal Dutch Shell-a, Ben van Beurden može sa - šta sam vam rekao ... - odgovoriti kritičarima koji su osporavali njegovu odluku da, u epicentru krize likvidnosti izazvane padom cena nafte, plati 2015. godine 50 milijardi dolara za preuzimanje proizvođača gasa i LNG-a BG Group. Dve godine kasnije, Shell zarađuje više gotovine pri cenama nafte od ispod 60 dolara nego što je to bio slučaj kada je barel vredeo bezmalo 100 dolara.

Van Beurden u intervjuu za **Financial Times** od utorka, doduše, upozorava da „u naftno-gasnoj industriji nikada niste načisto, jer je sve uvek u konstantnom padu“, misleći pri tom na nemilosrdnom pritisku za otkrivanje novih izvora radi nadomešćivanja postojeće proizvodnje. Još veću brigu menadžerima svih naftnih kompanija stvara pretnja dugoročnog pada proizvodnje nafte, sa prelaskom sveta na čiste izvore energije. Za Shell situacija je utoliko komplikovanija jer uprava mora da priprema kompaniju za doba čistijeg energetskog miksa, a istovremeno ispuni obećanje da do kraja ove dekade vrati akcionarima polovinu sredstava investiranih u BG, tačnije 25 milijardi dolara.

Van Beurden ipak navodi da Shell neće srljati u veće akvizicije u

OIE, jer se pokazalo da je preurano kada je među prvima u sektoru ušao u proizvodnju solarne energije. „Pokazalo se da

od toga nismo uspeli da dobijemo bilo kakvu zaradu.“ Izvršni direktor anglo-holandskog kolosa navodi da Shell prve namerava da postepeno izgradi potrebnu kadrovsku bazu za vetro i solarne projekte, radi prodaje električne energije, ali i pripreme za veći prodor električnih vozila (EVs). Kompanija već trguje električnom

energijom u SAD, a od 2018. će direktno prodavati struju potrošačima u Britaniji.

Prema Van Beurden, ključno pitanje za stratege naftnih kompanija je da utvrde ritam kojim će ulagati u OIE i balans energetskog miksa na srednji i duži rok, kako bi izbegli rizik prevremenih investicija u tehnologije budućnosti. „Jedno je, međutim, izvesno. To je put koji moramo slediti i iz njega izaći kao pobednici,“ dodaje Holandanin. Shodno tome, Shell je odlučio da do 2020. investira do milijardu dolara godišnje u „novu energiju“, što je tek delić njegovog ukupnog godišnjeg capex-a od 25 do 30 milijardi dolara. Ostalo će i dalje biti ulagano u naftne i sve više u gasne projekte, prenosi magazin **NEDELJA wpcserbia.rs**.

Statoil ušao u proizvodnju solarne energije

OSLO - Norveška naftna kompanija Statoil zakoračila je u poslove proizvodnje solarne energije, sklapajući dogovor o kupovini udela od 40% od lokalne kompanije Scatec Solar u 162 MW jakom solarnom projektu Apodi u Brazilu.

Struja dobijena iz tog projekta pokrivaće potrebe nekih 160.000 domaćinstava u Brazilu, kada solarni park krajem iduće godine krene u komercijalnu proizvodnju. Statoil je značajan proizvođač energije vetra iz offshore parkova, ali navodi da je Apodi njegov prvi korak u solarnu industriju. **CNBC**